

Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen

Sivla 25.01.2024 § 9
1843/00.01.00/2024

Valmistelu kirjastopalvelupäällikkö Risto Heikkinen, puh. 044 705 8321 ja sivistystoimenjohtaja Leena Kilpeläinen, puh. 0400 542 062

Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen sisältyy kaupunginvaltuuston 11.12.2023 § 57 hyväksymään vuoden 2024 talousarvioon ja v. 2025-2027 taloussuunnitelmaan.

1. Toimivalta

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 11.12.2023 § 57 talousarvion vuodelle 2024 ja -suunnitelman vuosille 2025-2027. Talousarvion mukaisesti valtuusto on delegoinut kirjastoauton lakkauttamisasian sivistyslautakunnalle.

Kirjastoauton myynnistä toimivalta on sivistyslautakunnalla (lautakuntien yleistoimivalta § 26).

2. Säädöserusta

Laki yleisistä kirjastoista velvoittaa 5 §:n pykälän mukaan kunnan järjestämään yleisen kirjaston toiminnan. ”Kunta voi järjestää yleisen kirjaston toiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin.” Laki ei sisällä erityistä mainintaa kirjastoautotoiminnasta esimerkiksi kunnan veloitteena. Lakiin on kirjoitettu kuitenkin kohtia, jotka liittyvät kirjastoautonkin tarjoamaan palveluun.

6 §:n pykälän mukaan yleisen kirjaston tehtävänä on

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kirjastoautopalvelu toteuttaa näistä tehtäviä 1, 3, 4 ja 6.

Kirjastolain 5 §:n pykälän mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalaissa säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.

Kuntalain 22 §:n pykälän mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on

pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
- 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
- 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Hallintolain 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Lain 34 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

3. Yhteistoiminta

Työnantajan ja henkilöstön välistä yhteistoimintaa kunnassa ja hyvinvointialueella koskevan lain tavoitteena on antaa henkilöstölle mahdollisuus yhteisymmärryksessä työnantajan kanssa osallistua kunnan ja hyvinvointialueella toiminnan kehittämiseen ja antaa henkilöstölle mahdollisuus vaikuttaa omaa työtään ja työyhteisöään koskevien päätösten valmisteluun sekä samalla edistää kunnan ja hyvinvointialueen palvelutuotannon tuloksellisuutta ja henkilöstön työelämän laatua.

Laki säättää yhteistoimintamenettelystä, kun työnantaja ratkaisee 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asian, joka koskee henkilöstön asemaan merkittävästi vaikuttavia muutoksia työn organisoinnissa tai kunnan palvelurakenteessa. 5 §:n mukaan työnantajan on neuvoteltava yhteistoiminnan hengessä yksimielisyyden saavuttamiseksi valmisteilla olevan toimenpiteen perusteista, vaikutuksista ja vaihtoehdoista ainakin niiden työntekijöiden kanssa, joita asia koskee. Neuvottelut on aloitettava niin ajoissa kuin mahdollista.

Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen koskee ensisijaisesti kirjastoautonkuljettaja-virkailijan toimea hoitavaa henkilöä.

Yhteistoiminta on toteutettu seuraavasti:

Kirjastopalvelupäällikön ja virkailijan välisiä keskusteluja on ollut useita alkaen 3.10.2023.. Koska lakkautus muuttaa Jämsän kaupungin kirjastopalveluverkkoa ja palvelun toteuttamista, asia on ollut esillä

lokakuun jälkeen keskusteluissa säännöllisesti myös kirjaston henkilöstöpalavereissa, joita pidetään keskimäärin 3 – 4 viikon välein. Talousohjelman säästötoimenpiteistä järjestettiin 10.10.2023 erillinen henkilöstöpalaveri, johon myös sivistysjohtaja osallistui.

Välillinen yhteistoiminta, koskien kaupungin talousarviota ja -suunnitelmaa kokonaisuudessaan, on toteutettu neuvotteluissa 13.9. – 21.11.2023. Neuvottelutulos oli yksimielinen. Yhteistoimintaneuvottelun lopputulos, on että säästöjä henkilöstömenoissa haetaan Liikennepuiston ja Galleria Kivipankin toimintaan liittyviä lomauttamisia lukuun ottamatta eläköitymisiä sekä hankkeiden ja määräaikaisten palvelussuhteiden päättymistä hyödyntäen.

Tiedote 27.11.2023:

<https://www.jamsa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/yhteistoimintaneuvottelut-paattyneet-yksimielisina>

4. Vaikutusmahdollisuudet

Kuntalaisten tiedonsaanti- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat toteutuneet seuraavasti:

Talousohjelmasta ja siihen kytkeytyvistä säästötoimenpiteistä on streamattu infotilaisuus 5.10.2023
Sivistyslautakunnan pyyntö lähettää lausunnot kaupunginhallitukselle (26.10.2023 § 114)
Kuntalaistilaisuudet on pidetty 21.11. ja 25.11.2023
Talouden tasapainottamistoimenpiteitä koskeva kuntalaiskysely oli vastattavana 6.11.-15.11.2023.

4.1. Lausunnot

Sivistyslautakunta päätti kokouksessaan 26.10.2023 § 114 pyytää kaupunginhallitukselle osoitetut lausunnot talousarvio- ja talossuunnitteluehdotukseen sekä talousohjelmaan liittyen seuraavilta tahoilta: nuorisovaltuustolta, vanhusneuvostolta ja vammaisneuvostolta sekä ylläpitämiensä oppilaitosten vanhempainyhdistyksiltä ja oppilas- ja opiskelijakunnilta

Lausuntoja jätettiin 17 kpl, joista seuraavien toimijoiden lausunnoissa ei lausuttu kirjastoautopalvelun lakkauttamisesta:

Juokslahden koulun oppilaskunnan hallitus
Juokslahden koulun vanhempainyhdistys
Jämsän lukion opiskelijakunnan hallitus
Jämsänjoen yhtenäiskoulun oppilaskunta
Jämsänjoen yhtenäiskoulun vanhempainyhdistys
Jämsänkosken vanhempainyhdistys
Kaipolan koulun vanhempainyhtiö
Koskenpään vanhempainyhdistys

Kuoreveden koulun oppilaskunta
Kuoreveden koulun vanhempainyhdistys
Länkipohjan koulun oppilaskunnan hallitus
Länkipohjan koulun vanhempaintoimikunta

Näiden toimijoiden lausunnoissa sen sijaan asiasta lausuttiin:

Jämsän kaupungin vammaisneuvosto
Jämsän nuorisovaltuusto
Jämsän vanhusneuvosto
Jämsänjoen yhtenäiskoulun Paunun yksikön oppilaskunnan hallitus
Koskenpään koulun oppilaskunnan hallitus

Lisäksi kaupunginhallitus vastaanotti neljä kirjelmää, yhden adressin, kaksi vetoomusta ja yhden kannanoton.

Niistä yhdessä, alun perin sivistyslautakunnalle (26.10.2023 § 114) osoitetussa Kolonkulman kyläyhdistys ry:n kirjelmässä otettiin kantaa kirjastoauton lakkauttamiseen. Muissa ei otettu kantaa kirjastoauton lakkauttamiseen.

Viidessä lausunnossa ja yhdessä kirjelmässä vastustettiin kirjastoautopalvelun lakkauttamista seuraavin perustein:

- kirjastoautoa käytetään paljon: n. 10 % lainoista tehdään autosta
- mahdollisuus lukemisharrastukseen ja lukutaidon kehittämiseen heikkenee, kun kirjastopalvelua ei ole lähellä.

Lausunnot, kirjelmät, adressi, vetoomukset ja kannanotto ovat olleet kaupunginhallituksen ja -valtuuston käsittelyssä talousarviosta ja -suunnitelmasta päätettäessä (kauphall 4.12.2023 § 301 kaupvalt. 11.12.2023 § 57).

4.2.Kyselyt

Kaupunki toteutti talouden tasapainottamistoimenpiteitä koskevan kuntalaiskyselyn 6.11.-15.11.2023. Kysymykseen, joka koski kirjastoautopalvelun lakkauttamista, saatiin 755 vastausta. 72 % vastaajaa oli sitä mieltä, ettei lakkauttamisella ole vaikutusta vastaajan hyvinvointiin tai arkeen. Toisaalla kyselyssä koettiin kirjastoauto tärkeäksi palveluksi sivukylillä asuville. Kyselyyn vastaajista vahva enemmistö eli 65 % ilmoitti asuinpaikakseen taajaman, jossa sijaitsee kirjaston kiinteä toimipiste. Kyselystä tuloksista tehty koonta on ollut kaupunginhallituksen ja -valtuuston käsittelyssä talousarviosta ja -suunnitelmasta päätettäessä (kauphall 4.12.2023 § 301 kaupvalt. 11.12.2023 § 57).

Kirjasto toteuttaa kevättalvella 2024 asiakaskyselyn. Siinä voidaan kysyä mahdollisen kirjastoauton lakkautuksen vaikutuksia ja kerätä ideoita korvaavan palvelun toteuttamiseksi.

5. Vaikutusten ennakkoarviointi

Kirjastoauton lakkauttamisesta tehtiin vaikutusten ennakkoarviointi 6.11.2023. Nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston edustajat osallistuivat tilaisuuteen, jossa oli mukana myös kaupungin viranhaltijoita elämänlaatupalveluista kirjastoautonkuljettaja-virkailija ja kirjastopalvelupäällikkö mukaan lukien.

Lakkauttamistoimenpiteen kohderyhmäksi todettiin päiväkotien lapset ja koulujen oppilaat sekä kasvatus- ja opetushenkilökunta, lähinnä kaupungin haja-asutusalueilla asuvat kuntalaiset sekä asukkaat, joiden taajamissa ei ole omatoimikirjastoa/pääkirjastoa.

Vaikutuksia arvioitiin seuraavasti:

Arvio toimenpiteen vaikutuksista	ei vaikutusta	vähäinen vaikutus	kohtalainen vaikutus	merkittävä vaikutus
palvelun asiakkaisiin				x
asukkaisiin			x	
kunnan henkilöstöön			x	
organisaatioon ja strategiaan			x	
ympäristöön ja ilmastoon		x		
talouteen			x	
sukupuolten tasa-arvoon	x			
yhdenvertaisuuteen			x	
heikoimmassa asemassa oleviin			x	
liikuntaan ja liikkumiseen		x		
mielenterveyteen			x	
yhteistyötahoihin, esim. järjestöihin	x			

Vaikutusten ennakkoarvioinnissa todettiin, että lyhyellä aikavälillä palveluiden saatavuus ja toimintaedellytykset heikkenevät. Erityisryhmien (esim. Jämsänjoen yhtenäiskoulun koulun erityisluokat) mahdollisuudet saada kirjastokokemus lähipalveluna heikkenevät. Fyysisten kirjojen lukijoiden kirjastopalvelu heikkenee.

Pitkällä aikavälillä on odotettavissa lukutaidon heikkenemistä ja myös mahdollisuudet lukutaidon omaksumiseen heikkenevät. Henkinen hyvinvointi kärsii.

Kirjastoauton korvaavien palvelujärjestelyjen mahdollisuudet ja niiden kustannukset esitettiin ennakkoarviointitilaisuudessa selvitettävän.

Vaikutusten ennakkoarviointi on ollut kaupunginhallituksen ja -valtuuston käsittelyssä talousarviosta ja -suunnitelmasta päätettäessä (kauphall 4.12.2023 § 301 kaupvalt. 11.12.2023 § 57).

6. Kirjastoautopalvelun kuvaus

Kirjastoauto Severus kiertää kahden viikon jaksoissa 66 pysäkkiä, joista 16 on koulu- tai päiväkotipysäkkejä. Koulujen lomakausina pysäkkimäärä vähenee ja auto on myös tauolla. Kirjastoautonkuljettaja-virkailija vastaa toiminnasta. Kirjastoauto on yksi Jämsän kirjaston viidestä toimipisteestä.

Auto on rekisteröity käyttöön 2009 ja sillä on ajettu n. 220 000 km.

Kirjastoautopalveluun kuuluu kirjaston kokoelman ja aineistovarausten saattaminen asiakkaille. Asiakkaille annetaan lukuvinkkejä, heitä autetaan ja opastetaan aineisto- ja tiedonhaussa sekä kirjastopalveluiden käytössä. Kokoelma ja auto pidetään kunnossa. Pysäkkiverkkoa muutetaan kysynnän mukaan.

Jämsän kirjastojen kaikista ensilainoista (141 022) tehtiin vuoden 2023 aikana 14 945 lainaa kirjastoautosta (10,6 %).

7. Lakkauttamisen taloudelliset vaikutukset

Kirjastoautopalvelun vuosittaiset käyttökulut kirjallisuushankinnat mukaan lukien mutta ilman henkilöstökuluja ovat 42 000 euroa vuodessa. Auton myynnistä on arvioitu saatavan tuottoa 25 000 euroa. Auton lakkauttaminen mahdollistaa kirjastopalveluissa tapahtuvan mahdollisen eläköitymisen hyödyntämisen siten, että kirjastoautonkuljettaja-virkailijan työresurssi korvaa eläköitymistä. Kirjaston nykyisiin henkilöstökuluihin nähden on tästä arvioitu saatavan 19 000 euron säästö vuonna 2025 ja 38 000 euron säästö vuonna 2026. Tämä on linjassa aiemmin todetun yhteistoimintaneuvottelun tuloksen kanssa

Auton lakkauttamisen kirjastopalvelun toimintakatetta alentava vaikutus:					YHT
Vuosi	Auton käyttökulut (polttoaine, huoltosopimus, talli ...)	Kirjallisuushankinnat	Kirjastoauton myynti	Mahdollinen eläköityminen	
2024	24 000	9 000	25 000		58 000
2025	32 000	10 000		19 000	61 000
2026	32 000	10 000		38 000	80 000
YHT	88 000	29 000	25 000	57 000	199 000

8. Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen

Kirjastoautopalvelu esitetään lakkautettavaksi 15.3.2024. Ajankohta huomioi asiakkaiden mahdollisuuden palauttaa lainaamansa aineisto vielä kirjastoautoon.

Auton myyntitoimia valmistellaan.

Kirjastopalvelupäällikkö Risto Heikkinen selvittää asiaa kokouksessa.

1. Sivistyslautakunta päättää lakkauttaa kirjastoautopalvelun 15.3.2024 alkaen.
2. Tämä pykälä tarkistetaan kokouksessa.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Kirjastopalvelupäällikkö Risto Heikkinen poistui klo 20.00.